

Bijlage 4. Behandeling van de adviezen en de opmerkingen bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de handschoenenwinkel Ganterie A. Boon in Antwerpen

Provincie: Antwerpen

Gemeente: Antwerpen, 3de afdeling, sectie C

Objectnummer: 4.01/11002/2498.1

-

Dossiernummer: 4.001/11002/147.1

Omschrijving:

Handschoenenwinkel Ganterie A. Boon, Lombardenvest 2-4

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel,

10 MEI 2019

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS

1. Adviezen en opmerkingen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Omgeving

Het advies werd gevraagd op 22 februari 2019.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies bijgevolg gunstig.

Conclusie: Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.2. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 22 februari 2019.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies bijgevolg gunstig.

Conclusie: Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.3. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 22 februari 2019.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies bijgevolg gunstig.

Conclusie: Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.2. Advies uitgebracht door de betrokken stad Antwerpen

Het advies werd gevraagd op 22 februari 2019.

Stad Antwerpen

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht in zitting van 15 maart 2019 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

In haar advies overloopt het college van Burgemeester en Schepenen de erfgoedwaarden van de handschoenenwinkel Ganterie A. Boon die de bescherming verantwoorden. Aanvullend deelt het college mee dat de stad Antwerpen in 2016 opdracht gaf tot de inventarisatie van historische winkelinterieurs in het gebied binnen de Leien. Uit een long list werden toen 27 winkels geselecteerd en ten gronde onderzocht. Deze selectie werd na

voltooiing van de inventariserende studie opgenomen op de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed. Uit de 27 geïnventariseerde panden met een historisch winkelinterieur werden er, in samenspraak met het agentschap Onroerend Erfgoed, twee voor bescherming geselecteerd, in casu Ganterie Boon, Lombardenvest 2, en het Juwelenhuis Ruys in de Sint-Jorispoort.

Gelet op bovenstaande evaluatie van de erfgoedwaarde van het pand wordt de bescherming gunstig geadviseerd. Met deze bescherming wordt de erfgoedwaarde van het betrokken pand erkend en wordt de toekomst van het gebouw en zijn interieur veilig gesteld. Niet alleen op het niveau van de stad Antwerpen, maar ook in een bredere Vlaamse context is Ganterie A. Boon een uniek ensemble.

De bescherming past daarbij in de strategische doelstellingen van de stad Antwerpen, zogenaamd project 5 - Bruisende stad.

Het college beslist de vraag tot voorlopige bescherming van Juwelenhuis Ruys, Sint-Jorispoort 26 - Schermersstraat 37, Antwerpen, gunstig te adviseren, maar vraagt aan de Vlaamse overheid om de eigenaars zeker in deze te raadplegen.

Behandeling van het advies:

Bij de opmaak van het beschermingsdossier werden de zakelijkrechthouders zowel schriftelijk, mondeling als tijdens de plaatsbezoeken op de hoogte gebracht van de beschermingsintenties. Het Onroerenderfgoeddecreet van 2013, gewijzigd op 4 juli 2018, voorziet bijkomend de mogelijkheid aan de zakelijkrechthouders om tijdens de adviesfase hun opmerkingen te formuleren en aan het agentschap Onroerend Erfgoed over te maken.

Conclusie: Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 22 februari 2019.

De VCOE bracht op 11 april 2019 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

De commissie spreekt zich in haar advies uit over (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan, (d) de lijst met cultuurgoederen en (e) het inhoudelijk dossier.

Behandeling van een algemene opmerking:

De commissie stelt vast dat voorliggende bescherming deel uitmaakt van het thematisch beschermingspakket 'winkelinterieurs', waarvoor een criterionota werd opgemaakt. Binnen dit thema werden reeds een aantal beschermingsdossiers voor advies voorgelegd. De commissie formuleerde in deze adviezen diverse algemene bemerkingen ten aanzien van het beschermingspakket en de criterionota. Deze bemerkingen blijven ook naar aanleiding van voorliggende bescherming relevant (overzichtslijst van onderzochte en beschermenswaardige winkelpanden, toetsing aan erfgoedwaarden en selectiecriteria, maximaal clusteren van dossiers).

Daarnaast merkt de commissie op dat het beschermingsvoorstel voor de handschoenwinkel A. Boon tevens kadert in het beleidsthema '20ste-eeuwse architectuur in Antwerpen'. De commissie vraagt in het inhoudelijk dossier bij de situering kort duiding te geven bij dit beleidsthema.

Antwoord

Het is niet mogelijk om tegemoet te komen aan de vraag van de VCOE om een gedetailleerde lijst van onderzochte en beschermingswaardige winkelpanden in de criterianota 5.5 toe te voegen.

Zoals aangegeven in de criterianota gebeurde het onderzoek van de winkelinterieurs op basis van de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed en op basis van de publicatie van *Goed bewaarde winkelinterieurs* door Katherine Ennekens (2014). Zowel de publicatie als de inventaris zijn niet volledig en onderhavig aan toekomstige aanvullingen. De kans is reeel dat in de toekomst nog andere winkelinterieurs onderzocht zullen worden. Een sluitende selectie van zowel onderzochte als beschermingswaardige winkelinterieurs kan daarom niet gemaakt worden.

De criterianota is daarbij opgemaakt als wetenschappelijk onderbouwd afwegingskader in functie van de bescherming van dit specifiek type onroerend erfgoed en moet zowel toepasbaar zijn voor het huidige beschermingspakket, als ook voor toekomstige (ad hoc) beschermingsaanvragen. Daarom werd besloten geen oplistings van beschermingswaardige winkelinterieurs toe te voegen aan deze criterianota.

In de criterianota worden de mogelijk aan winkelinterieurs toe te kennen erfgoedwaarden en criteria (zoals herkenbaarheid, zeldzaamheid, representativiteit, authenticiteit, ensemblewaarde) in algemene termen besproken. Deze dienen als leidraad voor de individuele beschermingsdossiers. In de individuele beschermingsdossiers worden de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en -kenmerken vervolgens in detail besproken en toegepast op de motivatie van de bescherming.

De vraag van de commissie om de beschermingsdossiers te clusteren is voor het pakket van de winkelinterieurs niet evident. De geografische spreiding van de relicten, hun onderscheid in typologie, in ontstaansgeschiedenis, in motivatie van de erfgoedwaarden en zelfs in de voorgestelde afbakening is te verscheiden om ze tot één pakket te kunnen clusteren. Vanuit die optiek is er gekozen om de dossiers voor de winkelinterieurs afzonderlijk voor bescherming in te dienen.

Het beleidsthema '20ste-eeuwse architectuur in Antwerpen' focust op de naoorlogse architectuur en onder meer het oeuvre van Léon Stynen en Nachman Kaplansky en staat los van het beleidsthema winkelinterieurs. Om verwarring te vermijden werden beide beleidsthema's niet in de inleiding van het inhoudelijk dossier vermeld.

Behandeling artikel 1 van het ministerieel besluit:

De commissie ondersteunt artikel 1 van het ministerieel besluit, de voorgestelde afbakening, de fotoregistratie en lijst met cultuurgoederen.

De VCOE ondersteunt de bescherming van de handschoenwinkel in art-decostijl omdat het een zeldzaam geworden winkeltype is, met gaaf bewaard exterieur en interieur, en met hoge ensemblewaarde. Niet alleen de uiterst kwaliteitsvolle afwerking van de gevel, de winkelruimte en bij uitbreiding de andere binnenruimtes, maar ook de aanwezigheid van cultuurgoederen verantwoordt volgens de commissie de bescherming als monument. Het adviesorgaan vindt het positief dat deze cultuurgoederen en hun erfgoedwaarden duidelijk beschreven worden in de bijlage bij het ministerieel besluit.

Behandeling artikel 2 van het ministerieel besluit:

Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische, architecturale en artistieke erfgoedwaarde die de bescherming als monument verantwoordt. De commissie meent dat de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken uitvoerig in dit artikel beschreven zijn.

De commissie erkent de hoge historische, artistieke en architecturale waarde van de handschoenwinkel. Volgens de VCOE heeft de handschoenwinkel daarnaast ook een sociale waarde. De handschoenwinkel is immers al meerdere generaties in handen van dezelfde familie en heeft steeds zijn winkelfunctie behouden. Gelet op de kwaliteitsvolle afwerking van het winkelinterieur en de cultuurobjecten kan tenslotte ook de esthetische waarde worden toegekend.

Antwoord

Het is moeilijk om tegemoet te komen aan de vraag van de commissie om de sociale en esthetische waarde toe te kennen.

Het feit dat de zaak reeds meerdere generaties in het bezit is van dezelfde familie en uitgebaat werd als winkel, wordt beschouwd als een betekenisvolle historische component en daarom geplaatst onder de historische waarde.

De kwaliteitsvolle afwerking van het winkelinterieur en van de cultuurobjecten hoort meer bij de architecturale en artistieke waarde dan bij een esthetische waarde.

Behandeling artikel 3 van het ministerieel besluit:

De beheersvisie is opgenomen in artikel 3 van het beschermingsbesluit. De commissie vindt het positief dat deze uitgaat van de ensemblewaarde van het woonwinkelpand. Elke beheersdaad of nieuwe ingreep moet getuigen van een geïntegreerde aanpak en respect voor de draagkracht van het gebouw en het interieur.

Het is tevens positief dat beheersdoelstelling 8° ruimte laat voor een andere invulling van het pand. De commissie vraagt evenwel om hier tevens te verwijzen naar de huidige functie, die het pand sinds 1929 heeft. Dit om niet de indruk te geven dat een functiewijziging wenselijk wordt geacht. De commissie stelt volgende herformulering voor: *"de bescherming als monument ondersteunt de huidige functie of een andere invulling van de Ganterie A. Boon in de toekomst, mits respect voor de beschreven erfgoedelementen en -kenmerken."*

Tenslotte vraagt de commissie om in doelstelling 4° tevens het behoud van het oorspronkelijk schrijnwerk, inclusief hang- en sluitwerk, op te nemen. Bewaren van het schrijnwerk gaat volgens de commissie voor op vervanging.

Antwoord

De vraag van de VCOE voor aanpassing is terecht. Punten 4° en 8° van artikel 3 worden als volgt vervolledigd:

Artikel 3 punt 4° "( ) *De herkenbaarheid van de begin 20ste-eeuwse voorgevel in art-decostijl en grote aandacht voor het authentieke voorkomen en de afwerking van de etalage op de begane grond is hierbij van bijzonder belang*" wordt vervolledigd tot *"De herkenbaarheid van de begin 20ste-eeuwse voorgevel in art-decostijl en grote aandacht voor het behoud van het authentieke voorkomen en de afwerking van de etalage op de begane grond met inbegrip van het oorspronkelijk schrijnwerk, inclusief hang- en sluitwerk, is hierbij van bijzonder belang"*.

Artikel 3 punt 8° *"de bescherming als monument wenst een andere invulling van de Ganterie A. Boon in de toekomst niet te hypothekeren, mits respect voor de beschreven erfgoedelementen en -kenmerken"* wordt gewijzigd in *"de bescherming als monument ondersteunt de huidige functie of een andere invulling van de Ganterie A. Boon in de toekomst, mits respect voor de beschreven erfgoedelementen en -kenmerken"*.

Behandeling artikel 4 van het ministerieel besluit:

Artikel 4 van het ministerieel besluit bevat de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van het te beschermen monument.

De commissie ondersteunt in haar advies artikel 4.

Behandeling artikel 5 van het ministerieel besluit:

De toelatingsplichtige handelingen worden opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit. De commissie kan deze grotendeels ondersteunen. Enkel toelatingsplicht 5° b) *het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden*, inzake wegen en paden is volgens de VCOE, gelet op de afbakening van het volledig ingebouwde monument, niet van toepassing. De commissie vraagt deze toelatingsplicht te schrappen.

Antwoord

De handschoenenwinkel Ganterie A. Boon situeert zich in het historische centrum. Regelmatig worden meer en minder ingrijpende infrastructuurwerken in de onmiddellijke omgeving van het woonwinkelhuis uitgevoerd.

Dit voorschrift is doelbewust opgenomen om beheersmatig impact te kunnen hebben en de stabiliteit, de erfgoedelementen en -kenmerken van het erfgoedrelict, bij voetpad-, straat- en wegenwerken aan en zeer nabij het beschermd monument, te kunnen vrijwaren.

De Ganterie bezit een volwaardige kelderverdieping die teruggaat tot de 16de eeuw en waarvan de keldervensters aan de kant van de Lombardenvest uitgeven op en deels onder het voetpad zitten. De onder punt 5° opgenomen toelatingsplicht biedt garanties dat bij de werken aan, of (her)aanleg van het voetpad en weg, rekening wordt gehouden met de erfgoedkenmerken en -elementen van het beschermde woonwinkelhuis en van de 16de-eeuwse kelders.

Behandeling bemerking op het inhoudelijk dossier:

De VCOE formuleert in haar advies twee bemerkingen bij het inhoudelijk dossier.

De commissie vraagt om in de tekst van het inhoudelijk dossier verwijzingen op te nemen naar de documentatie die opgenomen werd in een afzonderlijke bijlage. Dit zou de leesbaarheid en duidelijkheid van het dossier ten goede komen.

Ter info wenst de commissie mee te geven dat vrij recent (academiejaar 2016-2017) onderzoek werd gedaan naar het behoud van waardevolle winkelinterieurs in situ. Het betreft een masterproef in het kader van de Master Erfgoedstudies aan de Universiteit Antwerpen.

Antwoord

Het inhoudelijk dossier zal op vraag van de VCOE duidelijker gelinkt worden aan de bijlage 5.4. Documentatie om de leesbaarheid te verhogen. Waar nodig zal een verwijzing in voetnoot naar de bijlage toegevoegd worden.

Er wordt akte genomen van de masterproef over waardevolle winkelinterieurs. Er zal nagekeken worden of deze studie interessant kan zijn voor toekomstige beschermingen van winkelinterieurs.

Conclusie: het advies heeft een beperkte invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:

Inhoudelijk dossier:

- waar nodig wordt in voetnoot verwezen naar de bijlage 5.4. Documentatie om de leesbaarheid te verhogen.

Ministerieel besluit: artikel 3 punten 4° en 8° worden als volgt vervolledigd:

- Artikel 3 punt 4° "( ) *De herkenbaarheid van de begin 20ste-eeuwse voorgevel in art-decostijl en grote aandacht voor het authentieke voorkomen en de afwerking van de etalage op de begane grond is hierbij van bijzonder belang*" wordt vervolledigd tot "*De herkenbaarheid van de begin 20ste-eeuwse voorgevel in art-decostijl en grote aandacht voor het behoud van het authentieke voorkomen en de afwerking van de etalage op de begane grond met inbegrip van het oorspronkelijk schrijnwerk, inclusief hang- en sluitwerk, is hierbij van bijzonder belang*".

- Artikel 3 punt 8° *"de bescherming als monument wenst een andere invulling van de Ganterie A. Boon in de toekomst niet te hypothekeren, mits respect voor de beschreven erfgoedelementen en -kenmerken"* wordt gewijzigd in *"de bescherming als monument ondersteunt de huidige functie of een andere invulling van de Ganterie A. Boon in de toekomst, mits respect voor de beschreven erfgoedelementen en -kenmerken"*.

1.4. Opmerkingen van de zakelijkrechthouder

De opmerkingen werden gevraagd op 22 februari 2019.

De zakelijkrechthouder gaf geen opmerkingen over deze bescherming

Conclusie: de opmerkingen hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.5. Aanvullingen

Na een bijkomend plaatsbezoek op 4 maart 2019 werd beslist om de paraplubak in art-nouveaustijl te schrappen als cultuurgoed. Dit object werd door de huidige eigenaar aangekocht en in de winkel geplaatst. Het heeft geen historische band met de handschoenenwinkel Ganterie A. Boon.

Tevens werd opgemerkt dat de decoratieve bekleding van de dozen papier is en geen leder.

Antwoord

De paraplustandaard zal als cultuurgoed geschrapt worden. Dit object zal uit de bijlage 3. Lijst van cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van het voorlopig beschermd monument handschoenenwinkel Ganterie A. Boon in Antwerpen geschrapt worden.

De beschrijving van de materialen van de dozen zal in de Bijlage 3. Lijst van cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van het voorlopig beschermd monument handschoenenwinkel Ganterie A. Boon in Antwerpen aangepast worden.

Conclusie: de aanvullingen hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier, wel op de bijlagen van het ministerieel besluit.

De bijlagen bij het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:

Bijlage 2. Fotoregistratie van de fysieke toestand bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de handschoenenwinkel Ganterie A. Boon in Antwerpen:

- de paraplustandaard wordt geschrapt.

Bijlage 3. Lijst van cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van het voorlopig beschermd monument handschoenenwinkel Ganterie A. Boon in Antwerpen:

- de paraplustandaard wordt als cultuurgoed geschrapt. Hierdoor wijzigt punt 4° naar 3°.
- de beschrijving van de opbergdozen onder punt 3° wordt verbeterd. Het woordje 'leder' wordt vervangen door 'decoratief gekleurd papier'.

1.6. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen, opmerkingen en aanvullingen hebben slechts beperkte invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit en de bijlagen.

Er werden aanpassingen doorgevoerd aan:

Inhoudelijk dossier:

- waar nodig wordt in voetnoot verwezen naar de bijlage 5.4. Documentatie om de leesbaarheid te verhogen.

Ministerieel besluit: artikel 3 punten 4° en 8° worden als volgt vervolledigd:

- Artikel 3 punt 4° "( ) *De herkenbaarheid van de begin 20ste-eeuwse voorgevel in art-decostijl en grote aandacht voor het authentieke voorkomen en de afwerking van de etalage op de begane grond is hierbij van bijzonder belang*" wordt vervolledigd tot "*De herkenbaarheid van de begin 20ste-eeuwse voorgevel in art-decostijl en grote aandacht voor het behoud van het authentieke voorkomen en de afwerking van de etalage op de begane grond met inbegrip van het oorspronkelijk schrijnwerk, inclusief hang- en sluitwerk, is hierbij van bijzonder belang*".
- Artikel 3 punt 8° "*de bescherming als monument wenst een andere invulling van de Ganterie A. Boon in de toekomst niet te hypothekeren, mits respect voor de beschreven erfgoedelementen en -kenmerken*" wordt gewijzigd in "*de bescherming als monument ondersteunt de huidige functie of een andere invulling van de Ganterie A. Boon in de toekomst, mits respect voor de beschreven erfgoedelementen en -kenmerken*".

Bijlage 2. Fotoregistratie van de fysieke toestand bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de handschoenenwinkel Ganterie A. Boon in Antwerpen:

- de paraplustandaard wordt geschrapt.

Bijlage 3. Lijst van cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van het voorlopig beschermd monument handschoenenwinkel Ganterie A. Boon in Antwerpen:

- de paraplustandaard wordt als cultuurgoed geschrapt. Hierdoor wijzigt punt 4° naar 3°.
- de beschrijving van de opbergdozen onder punt 3° wordt verbeterd. Het woordje 'leder' wordt vervangen door 'decoratief gekleurd papier'.